

МОНОЦЕНТРИЧНІСТЬ І ПОЛІЦЕНТРИЧНІСТЬ ЯК СУЧАСНІ ВІЯВИ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ОПОСЕРЕДКУВАННЯ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

© 2016 ДЕЙНЕКА Т. А.

УДК 330.1:339.9–047.52

Дейнека Т. А. Моноцентричність і поліцентричність як сучасні вияви суперечностей інституціонального опосередкування розвитку світової економіки

Метою публікації є дослідження моделей універсуму та поліверсуму в сучасному вияві явищ моноцентричності та поліцентричності інституціоналізації міжнародних економічних відносин. Описано теоретичний підхід до пояснення процесів, які відбуваються нині в інституціональному середовищі міжнародних економічних відносин. З'ясовано, що він полягає у визначенні онтології сучасного світового порядку, моделей його інституціоналізації та способів встановлення. Показано, що сучасний період інституціоналізації міжнародних економічних відносин є суперечливим через відсутність балансу сил, сформованого на основі певного варіанта усталеної світової інституціональної практики. Виявлено, що у відносинах між економічно розвиненими країнами та країнами, економіка яких швидко зростає, чітко простежується боротьба за збереження статусу приналежності до ядра світової економічної системи / отримання статусу центрів нового світового устрою.

Ключові слова: моноцентризм, поліцентризм, суперечність, інституціоналізація міжнародних економічних відносин.

Рис.: 2. **Бібл.:** 15.

Дейнека Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Ковалів, 3, Полтава, 36014, Україна)

E-mail: me.puet@yandex.ua

УДК 330.1:339.9–047.52

Дейнека Т. А. Моноцентричність і поліцентричність як современные проявления противоречий институционального опосредования развития мировой экономики

Целью публикации является исследование моделей универсума и поливерсума в современном выражении явлений моноцентричности и полицентричности институционализации международных экономических отношений. Описан теоретический подход к объяснению процессов, которые происходят в настоящее время в институциональной среде международных экономических отношений. Выяснено, что он состоит в определении онтологии современного мирового порядка, моделей его институционализации и способов установления. Показано, что современный период институционализации международных экономических отношений является противоречивым вследствие отсутствия баланса сил, сформированного на основе определенного варианта устойчивой мировой институциональной практики. Определено, что в отношениях между экономически развитыми странами и странами с быстро растущей экономикой четко прослеживается борьба за сохранение статуса принадлежности к ядру мировой экономической системы / приобретение статуса центров нового мироустройства.

Ключевые слова: моноцентризм, полицентризм, противоречие, институционализация международных экономических отношений.

Рис.: 2. **Библ.:** 15.

Дейнека Татьяна Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики, Полтавский университет экономики и торговли (ул. Ковалев, 3, Полтава, 36014, Украина)

E-mail: me.puet@yandex.ua

UDC 330.1:339.9–047.52

Deyneka T. A. Monocentricity and Polycentricity as the Contemporary Manifestations of Contradictions of the Institutional Mediation in the Development of Global Economy

The article is aimed at investigating the models of universum and polyversum as the contemporary manifestations of phenomena of monocentricity and polycentricity in terms of institutionalization of the international economic relations. A theoretical approach to explaining the processes that occur in the present in the institutional environment of the international economic relations has been described. It has been found that it consists of defining the ontology of the contemporary world order, models of its institutionalization, and ways of establishing. It has been shown that the modern period of institutionalization of the international economic relations appears controversial due to the lack of balance of powers, formed on the basis of a certain version of the sustainable world institutional practice. It has been determined that in the relations between the economically developed countries and those with rapidly growing economies one can clearly observe the struggle for preservation of the status of belonging to the core of the world economic system / acquisition of the status of one of the centers of the new world order.

Keywords: monocentrism, polycentrism, contradiction, institutionalization of the international economic relations.

Fig.: 2. **Bibl.:** 15.

Deyneka Tetyana A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics, Poltava University of Economics and Trade (3 Kovaliv Str., Poltava, 36014, Ukraine)

E-mail: me.puet@yandex.ua

Сучасний період розвитку економіки та світу є надзвичайно нестабільним. Це пов'язано з тим, що після розпаду світової соціалістичної системи, коли перестав існувати двополярний порядок, не сформувалась інша інституціонально стійка система. Нинішній етап розвитку світового суспільства – це період двох різноспрямованих тенденцій: моноцентричної та поліцентричної. Сутність кожної з них суперечлива, а отже, і реалізація кожного з трендів може бути для глобалізованого суспільства як корисною (такою, що забезпечує прогрес розвитку соціуму), так і загрозовою (такою, що спричиняє застій або регрес).

Процеси, які відбуваються в планетарному соціумі та, зокрема, в його економічній системі, сучасна наука досліджує дуже активно. У роботах вітчизняних науковців окреслено широке коло проблем стосовно єдності та суперечності процесів, що виникають у суспільстві, державі та економіці (Гець В. [1]), тенденцій, асиметрій та регулювання в умовах глобального економічного розвитку (Колот А., Лук'яненко Д., Поручник А., Сіденко В., Столярчук Я., Філіпенко А. [2]), еволюції світ-системи глобалізму (О. Білорус, Гаврилюк О., Чернецька О. [3]), нового світового економічного порядку та глобальних викликів для України (Булатова О., Козак Ю., Козюк В.,

Крисоватий А., Савельев Є. [4]), принципів становлення, функціонування, регулювання та розвитку глобальної економіки (Куцик П., Ковтун О., Башнянин Г. [5]) та ін.

Разом з цим проблематика інституціонального опосередкування міжнародних економічних відносин ще довго залишатиметься серед найбільш актуальних, зважаючи на відсутність їх регуляторної визначеності, що, своєю чергою, тісно пов'язано із суперечностями розвитку світової системи та викликами суспільству. Інституціональні новації є необхідними та закономірними, оскільки змістовно змінюється система міжнародних відносин, геополітичний і гео економічний статус окремих держав та інших глобальних акторів. Отже, процеси та явища, які почали виникати під впливом глобалізації, та особливо активно розвиватися, починаючи з 80-х років ХХ ст., вимагають перегляду підходів до їх інституціонального опосередкування.

Мета статті – дослідити моделі універсуму та поліверсуму в сучасному вияві явищ моноцентричності та поліцентричності інституціоналізації міжнародних економічних відносин.

Інституціоналізація міжнародних економічних відносин передбачає існування світового економічного порядку в його певній формі. У теорії інституціоналізму напрацьовано та узагальнено три основні підходи до пояснення можливості його встановлення: за допомогою сформованих суспільством організацій (структурний підхід), на основі взаємодії раціональних індивідів (економічний підхід) і в результаті соціальних інтеракцій, унаслідок яких порядок виступає як продукт соціального конструювання (соціально-конструктивістський підхід) (рис. 1).

Теоретичні моделі, які описують специфіку інституціоналізації порядку в рамках сучасних міжнародних відносин, – полярні. Розбіжність трактування світового порядку за ними здійснюється на основі уявлення про названий порядок або як про єдине ціле («*universum*»), або як про його множинність («*pluriversum*»).

Теорія світової полімії (World Polity Theory) є однією з теорій глобалізації, яка найбільш наочно демонструє принцип універсуму. Світова політія – це створення універсальної цінності на основі правил, «фреймів» («рамки») і моделей спільного життя планетарного соціуму. Визначальною ідеєю світової політії є ідеологія неолібералізму, яка в глобальному суспільстві втілюється як парадигма організації життя в цілому – економічного, політичного, ідеологічного тощо. Основою світового устрою на базі неоліберальної конструкції є концепт «глобального суспільства». Основним інструментом для досягнення відмови від звичайної «картини світу»¹, яку утворює система взаємодіючих суверенних держав, та організації натомість транснаціонального суспільства, є неурядові організації. Вони за нейтралітету національних держав розробляють глобальні (однакові для всіх) правила та процедури. На завершальному етапі (коли ідеологія «глобального суспільства» стає домінуючою) зникають національні кордони та відбувається перехід до єдиної світової держави [8].

Теорія багатополарності, яка протистоїть теоріям глобалізації та, зокрема, теорії світової політії, нині лише формується. Засновуючись на порівнянні потенціалів США та Європи, з одного боку, та зростаючих центрів нової сили (Китай, Індія, країни Латинської Америки тощо), з іншого, теорія багатополарності обґрунтовує імовірність зміни логіки подальших процесів, які визначають глобальну архітектуру сил у планетарному масштабі – в політиці, економіці, енергетиці, демографії, культурі та ін. Багатополарний світ становить радикальну альтернативу однополарному світу в тому, що наполягає на наявності декількох незалежних і суверенних центрів прийняття глобальних стратегічних рішень на планетарному рівні [7, с. 15; 31].

Моноцентричність, яка заснована на принципі монополії управління, наділена перевагою стійкості

¹ Тут у сенсі: всеохоплююча характеристика глобалізованого світу та колективного уявлення про нього.

Відтворення / трансформація світового порядку	
Способи встановлення інституціалізованого світового порядку	1) як еквілібріум, досягнутий за взаємодії та взаємної згоди сторін; 2) як результат боротьби за владу, встановлений стороною, яка здобула перемогу
Основні моделі інституціалізації світового порядку	1) світова політія (універсум); 2) побудова багатополарного світу (поліверсум)
Теоретичні основи інституціалізації світового порядку	1) <i>social realist ontology</i> : – порядок є продуктом діяльності суспільства, що реалізується за допомогою створених об'єктивно діючих структур; – порядок є продуктом взаємодії раціональних індивідів; 2) <i>social constructionist ontology</i> : – порядок є продуктом практики соціальної взаємодії

Рис. 1. Теоретико-методологічні засади трактування інституціалізації світового порядку

Джерело: складено за [6; 7].

інститутів за рахунок їх жорсткості. Безперечно, встановлення моноцентричного порядку переслідує передусім можливість отримання правлячою елітою ренти від інституціоналізації відносин у фінансовій, економічній, технологічній сферах діяльності глобалізованого соціуму. При цьому координація соціальних взаємодій – те, чого прагнуть за встановлення інститутів народи, виникає як вторинний ефект реалізації влади. Дуже наочний опис цим процесам надав М. Олсон [9]², порівнявши моноцентричний порядок із «стаціонарним бандитом», який, здобуваючи вигоду від контролю над певною територією за допомогою встановленого ним порядку (інститутів), одночасно продукує суспільні блага.

Реалізація моноцентричної тенденції як способу встановлення світового порядку є результатом боротьби за владу на противагу еквілібріуму, що досягається за поліцентричної тенденції. Поліцентричність передбачає взаємодію вільних сил у процесі інституціоналізації міжнародних відносин.

У наш час у багатьох документах міжнародних організацій і наукових публікаціях наголошується на особливій місії, яку в процесах інституціоналізації міжнародних економічних відносин здобувають країни, що розвиваються. Основою для цього є швидке економічне зростання в багатьох країнах з ринковою економікою, а також інтенсивні процеси об'єднання таких країн. Дж. Айкенберрі зазначає, що вже нині формується міжнародне співтовариство взаємодопомоги – свого роду клуб держав нових економічних лідерів, який надає своїм членам інструменти економічного та політичного розвитку. Ним створюються сприятливі умови для торгівлі, впроваджуються механізми врегулювання конфліктів, визначаються рамки колективних дій, надаються гарантії безпеки союзників, ресурси в період кризи тощо [10].

Дійсно, роль країн, що розвиваються, у сучасному світі суттєво зростає. Проте емпірика доводить, що поліцентричність не означає рівних можливостей для всіх суверенних держав щодо участі у визначенні світового економічного порядку. У світі майже дві сотні країн, але їх розбіжність за політичним статусом, економічною могутністю, рівнем технологічного розвитку, ідеологічною впливовістю надзвичайно велика. Найбідніші країни (такі як Нігерія, Зімбабве, Конго, Лівія та інші) навряд чи можуть вважатись ефективними агентами процесу інституціоналізації міжнародних економічних відносин відповідно до нової ідеї побудови світового порядку. Реальними претендентами на це можуть бути лише великі країни, що розвиваються: Китай, вплив якого у світі постійно зростає, а також Бразилія, Індія та деякі інші. Уже нині їх бачення світового економічного порядку утворює суттєву альтернативну моделі, яку прагнуть зберігати США та розвинені країни Заходу.

² За М. Олсоном, існують «мандровані бандити» (roving bandit) і «стаціонарні» (stationary bandits). Для народу переваги від встановлення моноцентричної влади полягають у такому: а) мандрованих бандитів багато, а стаціонарний – один, який, узаконюючи свою грабіжницьку поведінку, одночасно захищає населення від інших бандитів; б) стаціонарному бандиту не вигідно забирати весь статок людей. Він, навпаки, зацікавлений у добробуті підданих.

Поліцентричний порядок об'єктивується як багатополлярна модель розвитку світового суспільства. Він виявляє себе як формування провідних світогосподарських центрів (якщо говорити про економіку) та центрів сили, або полюсів світоустрою (якщо узагальнювати всі аспекти функціонування глобального соціуму). Передумову побудови багатополлярного світу створює наявність конкуренції між країнами у варіантах інституціоналізації світового порядку.

Внаслідок суперництва за право встановлення порядку розвиток суспільства за моделлю поліверсуму є менш стійким і менш передбачуваним. Науковці зазначають, що в умовах сучасного етапу еволюції міжнародних відносин ці властивості системи можуть істотно зростати разом із формуванням багатополлярної поліцентричної системи глобального світу [11, с. 26]. Багатополлярність сама по собі не гарантує стабільності. Викликом суспільству є те, що підтримувати баланс сил і стратегічну стабільність у XXI столітті буде ще важче. В умовах, коли ООН та інші міжнародні інститути мало-ефективні, істотною є перспектива виникнення багатополярного хаосу [12, с. 204].

Взаємодія країн, а також їх груп, для встановлення світового порядку є одним з визначальних процесів. Однак форми, в яких відбуваються ці причинно обумовлені дії міжнародних акторів, можуть кардинально відрізнятися. Взаємодія країн може бути забезпечена як на основі взаємної згоди сторін, так і «за правом сильного», коли порядок та інститути, які його підтримують, встановлює одна із взаємодіючих сторін – та, що здобула успіх у протистоянні. Це важливо для розуміння особливості сучасного періоду розвитку міжнародних відносин. Його зміст, як зазначалося вище, визначають зміни балансу сил у світі, що відбувається в результаті посилення економічних, політичних і багатьох інших позицій ряду країн, що розвиваються. Зважаючи на це, сучасний період можна вважати перехідним до встановлення іншого порядку, який (як і період будь-якої системної трансформації) несуперечливим та безконфліктним бути не може.

За прогнозом PwC («Pricewaterhouse Coopers»), частка Китаю у світовому ВВП до 2050 р. стабільно буде утримуватися на рівні 20,0%, частка Індії може подвоїтися – з 7,0% до 14,0% (2014–2050 рр.). Водночас частка США зменшиться з 17,0% до 14,0%, а сукупна частка країн ЄС – з 17,5% до 12,0% (рис. 2). Отже, за прогнозними розрахунками, ВВП США та Китаю стануть рівними ще до 2030 р., а Індія майже наздожене США до 2050 р.

Зміна економічного балансу сил у світі, яка потенційно може створити підґрунтя для інституціоналізації іншого світового порядку, була спричинена деіндустріалізацією розвинутих країн Заходу. В умовах глобалізації для розвитку найновіших технологій у країнах-лідерах необхідним було здешевлення технологій попереднього покоління. Перенесення виробництва на периферію та передача технологій підвищили загальний економічний рівень приймаючих країн, розвинувши такі сфери, як: інфраструктура, фінансовий сектор, підготовка кадрів та ін. Усе це привело до дії потужний механізм еконо-

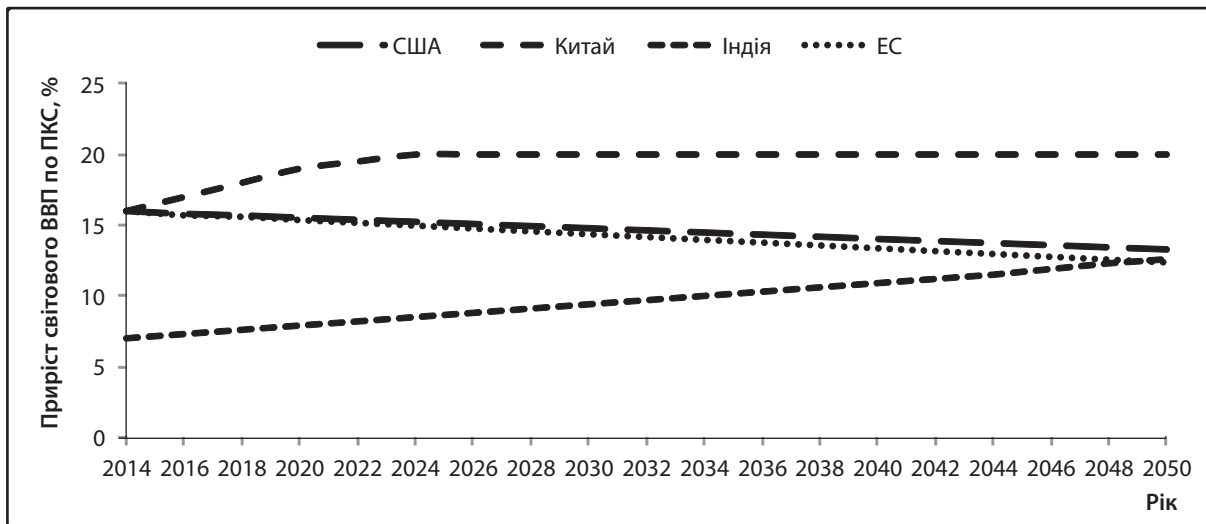

Рис. 2. Зміни розстановки сил у світовій економіці (2014–2050 рр.): частки країн у світовому ВВП за паритетом купівельної спроможності [13, с. 11]

мічного зростання в країнах, що розвиваються. Зрештою чинники модернізації виробництва в цих країнах у поєднанні з чинником дешевої робочої сили та з урахуванням того, що названі країни прийняли на себе тягар екологічних витрат, забезпечили масове виробництво дешевих товарів. Розвинуті країни опинилися в тенетах низьких темпів зростання – виникло явище, описане в сучасній науковій літературі як «парадокс розвитку» [14, с. 68–70].

Отже, для країн, економіка яких швидко зростає, з'являється потенційна можливість посісти чільне місце в планетарній господарській системі та стати впливовими агентами трансформації існуючого світового порядку. Проте вартий урахування також інший тренд. Дослідження, проведені в США (2013 р.), показали, що більше половини великих компаній або вже розпочали повернення в Америку виробничих ліній, або планують це зробити в найближчому майбутньому, або вже принаймні прийняли таке рішення [15, с. 56]. Науковці передбачають новий етап технологічного підйому найбільш розвинутих країн світу, який пов'язаний з відкриттями в медицині та біології. Він очікується у 2030–2040 рр., а широкий вплив на структуру економіки ці технології виявлять на півтора-два десятиліття пізніше. Тоді у західних країн і США, якщо вони до цього часу не втратять технологічного лідерства, з'явиться шанс знову збільшити відрив від країн периферії.

Крім того, важливо також враховувати, що *PwC*, *Venturatis* та інші організації, які роблять довгострокові прогнози, будують свої моделі, елімінуючи політичний чинник: ризик виникнення великих військово-політичних конфліктів, можливість утворення та реконфігурації впливових союзів і блоків тощо. Виключається також чинник ідеології, що істотно послаблює достовірність прогнозу, зважаючи на особливості досліджуваного об'єкта, яким є створена суспільством світова господарська система. Тобто більшість прогнозів, які передікають швидку втрату країнами тріади (США – країни ЄС – Японія) світового панування,

є здебільшого екстраполяцією з урахуванням тільки економічних чинників.

Китай навряд чи може повністю замінити США та відігравати таку саму роль у сучасних міжнародних відносинах. США у наш час зосереджують у собі політичне, військове, фінансове, валютне, економічне, технологічне, ідеологічне та навіть культурне лідерство. Нині немає, та й бути не може однієї країни або навіть групи країн, які б змогли поєднати в собі декілька аспектів лідерства [14, с. 73]. Тобто, те, що нині позиції Заходу слабнуть і будуть слабшати ще певний час, не означає, що розвинуті країни зовсім нічого не можуть зробити для утримання своїх світових позицій. Зокрема, крім зусиль з розвитку технологій, вони мають великий позитивний ефект від інституціоналізації влади, оскільки є і залишатимуться учасниками всіх впливових формальних і неформальних міжнародних організацій, а також впевнено використовують ресурс лідерства, який надає консолідація їх спільних дій.

Провідні в економічному та політичному відношенні країни дотепер продовжують домінувати в гео-економічному управлінні; участь нових індустріальних країн не є регулярною; більшість інших країн взагалі не беруть участь безпосередньо в цьому процесі та, здебільшого, виступають його об'єктами; глобальні економічні структури (СОТ, МВФ, ОЕСР) знаходяться виключно під впливом великих і економічно розвинутих країн [2, с. 393–394].

ВИСНОВКИ

Теоретичний підхід до пояснення процесів, що відбуваються нині в інституціональному середовищі світових економічних відносин, полягає у визначенні онтології сучасного світового порядку, моделей його інституціоналізації та способів встановлення. Він дозволяє показати, що за наявності багатьох варіантів і форм, в яких може бути встановлено світовий економічний порядок, в основі цього знаходиться або об'єктивістське бачення процесу, або конструктивістське. Визначальними теоретичними моделями інституціоналізації міжна-

родних економічних відносин є універсум і поліверсум, які в умовах сучасного розвитку світової економіки та суспільства реалізуються у вигляді моноцентричного або поліцентричного світового порядку.

Сучасний період інституціоналізації міжнародних економічних відносин є надзвичайно суперечливим через те, що до теперішнього часу не сформувався баланс сил на основі певного варіанта усталеної світової інституціональної практики. Незважаючи на те, що поліцентризм, як сучасне явище, досить виразно постає на поверхні міжнародних економічних відносин, ситуація може змінитися докорінно. Основна причина полягає в тому, що державам, які виступають найбільш активними творцями майбутнього світового економічного порядку, властивий інтерес до гегемонії. У відносинах між економічно розвиненими країнами та країнами, економіка яких швидко зростає, чітко простежується боротьба за збереження статусу приналежності до ядра світової економічної системи / отримання статусу центрів нового світового устрою. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Гец В. М.** Общество, государство и экономика: единство и противоречия. М.: Институт экономики РАН, 2012. 66 с.
- Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование/Лукьяненко Д., Колесов В., Колот А. и др. Киев: КНЕУ имени Вадима Гетьмана, 2013. 466 с.
- Еволюція світ-системи глобалізму (Стратегічні імперативи співрозвитку): кол. монографія/Білорус О. Г., Гаврилюк О. В., Чернецька О. В. та ін. Київ: КНЕУ, 2014. 429 с.
- Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України: монографія/В. Козюк, А. Крисоватий, Є. Савельєв та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 504 с.
- Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І.** Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія. Львів: Видавництво ЛКА, 2015. 594 с.
- Панов П. В.** Институты, идентичности, практики: теоретическая модель политического порядка. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. 230 с.
- Дугин А. Г.** Теория многополярного мира. М.: Евразийское движение, 2013. 532 с.
- Дугин А. Г.** Мировая политика // КАТЕХОН. 2016. URL: <http://katehon.com/ru/article/mirovaya-politiya>
- Olson M.** Dictatorship, Democracy, and Development. The American Political Science Review. 1993. Vol. 87. No. 3. P. 567–576. URL: <http://www.svt.ntnu.no/iss/Indra.de.Soyasa/POL3503H05/olson.pdf>
- Айкенберри Дж.** Будущее либерального мирового порядка // РСМД: Многополярный мир; Аналитика, 2016. URL: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=8007#top-content
- Ильин И. В., Леонова О. Г.** Тенденции развития глобализационных политических процессов. *Век глобализации*. 2015. № 1. С. 21–35.
- Шляпников В. В.** Новая полицентричность и стабильность мировой системы // Материалы II Международного научного конгресса «Глобалистика – 2011: пути к стратегической стабильности и проблема глобального управления»/под ред. И. И. Абылгазиева, И. В. Ильина: в 2 т. М.: МАКС Пресс, 2011. Т. 1. С. 203–204.
- The World in 2050. Will the shift in global economic power continue? // Pricewaterhouse Coopers LLP, 2015. 44 p. URL: <http://www.pwc.com/gx/en/issues/the-economy/assets/world-in-2050-february-2015.pdf>
- Гринин Л. Е.** Глобализация тасует мировую колоду (Куда сдвигается глобальный экономико-политический баланс. *Век глобализации*. 2013. № 2. С. 63–78.
- Павленко В. Б.** Глобальная олигархия. Клань в мировой политике: история и современность. М.: ОГИ, 2015. 720 с.

REFERENCES

- Aykenberri, Dzh. "Budushcheye liberalnogo mirovogo poryadka" [The future of liberal world order]. RSMD: Mnogopoliarnyy mir; Analitika. http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=8007#top-content
- Bilorus, O. H. et al. *Evolutsiia svit-sistemy hlobalizmu (Strategichni imperatyvy spivrozvytku)* [The evolution of the world-system of globalism (Strategic imperatives for co-development)]. Kyiv: KNEU, 2014.
- Dugin, A. G. *Teoriya mnogopolyarnogo mira* [The theory of a multipolar world]. Moscow: Evraziyskoye dvizheniye, 2013.
- Dugin, A. G. "Mirovaya politiya" [World polity]. KATEHON. <http://katehon.com/ru/article/mirovaya-politiya>
- Geyets, V. M. *Obshchestvo, gosudarstvo i ekonomika: yedinstvo i protivorechiya* [Society, state and economy: the unity and contradiction]. Moscow: Institut ekonomiki RAN, 2012.
- Grinin, L. E. "Globalizatsiya tasuyet mirovuyu kolodu (Kuda sdvigayetsya globalnyy ekonomiko-politicheskiy balans" [Globalization of the world shuffles the deck (Which is shifting the global economic and political balance)]. *Vek globalizatsii*, no. 2 (2013): 63-78.
- Ilin, I. V., and Leonova, O. G. "Tendentsii razvitiya globalizatsionnykh politicheskikh protsessov" [Development trends of globalization of political processes]. *Vek globalizatsii*, no. 1 (2015): 21-35.
- Koziuk, V. et al. *Novyy svitovyy ekonomichnyi poriadok ta hlobalni vyklyky dlia Ukrainy* [The new world economic order and global challenges for Ukraine]. Ternopil: TNEU, 2014.
- Kutsyk, P. O., Kovtun, O. I., and Bashnianyn, H. I. *Hlobalna ekonomika: pryntsyipy stanovlennia, funktsionuvannia, rehuliuвання ta rozvytku* [The global economy: principles of formation, operation, management and development]. Lviv: Vyd-vo LKA, 2015.
- Lukyanenko, D. et al. *Globalnoye ekonomicheskoye razvitiye: tendentsii, asimetrii, regulirovaniye* [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. Kyiv: KNEU imeni Vadima Getmana, 2013.
- Olson, M. "Dictatorship, Democracy, and Development". The American Political Science Review. <http://www.svt.ntnu.no/iss/Indra.de.Soyasa/POL3503H05/olson.pdf>
- Panov, P. V. *Instituty, identichnosti, praktiki: teoreticheskaya model politicheskogo poryadka* [Institutions, identities, practices: theoretical model of political order]. Moscow: Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya (ROSSPEN), 2011.
- Pavlenko, V. B. *Globalnaya oligarkhiya. Klany v mirovoy politike: istoriya i sovremennost* [Global oligarchy. Clans in world politics: history and modernity]. Moscow: OGI, 2015.
- Shlyapnikov, V. V. "Novaya politsentrichnost i stabilnost mirovoy sistemy" [A new polycentric and stability of the world system]. *Globalistika – 2011: puti k strategicheskoy stabilnosti i problema globalnogo upravleniya*. Vol. 1. Moscow: MAKS Press, 2011. 203-204.
- "The World in 2050. Will the shift in global economic power continue?" Pricewaterhouse Coopers LLP. <http://www.pwc.com/gx/en/issues/the-economy/assets/world-in-2050-february-2015.pdf>